

ЖИТТЯ і СЛОВО

МІСЯЧНИК.

Адреса Редакції і Адміністрації: Дрогобич, вул. Солоний Ставок, ч. 21.

Адреса для поштових посилок: Drohobycz, skrzynka pocztowa 6.

Адреса для грошених і розрахункових переказів: Adm. „ŻYTIА і SŁOWO“
Drohobycz, konto rozrachunkowe nr. 3.

ЗМІСТ.

1. Поворот з Рад. Союзу.
2. З українського літературного „Півмонта“.
3. На літературному фронті Рад. Союзу.
4. „Сепаратизм“ у мові і русотяпство на ділі.
5. По літературних журналах.
6. Котрий стілець вигідніший.
7. Сталінське „будівництво“.
8. Хроніка Нафтового Басейну.
9. Від адміністрації.

„Поворот з Рад. Союзу“.

Від часу, коли до слова у Рад. Союзі прийшов виключно сталінізм, почалася в Європі акція серед „еліти“ і всякого роду гуманістів і пацифістів, щоби приєднати їх для сталінізму і зробити з них звеличників і хвальків так зв. соціалізму в одній країні. Різні великі „знавні“ учені й письменники діставали запрошення на безплатний виїзд до Рад. Союзу, щоби могли власними очима оглянути всі досягнення, які малиби „дігнати й перегнати“ Європу. І їздили наче на прощу всякі буржуазні сноби й сальонові „революціонери духа“, хвалили собі м'яккі вагони і комфортні готелі для чужинців, захоплювалися „сбильним“ харчем, що його доставляли подорожним ВОКС-івські достойники, а після харчу оглядали те, що їм показувано. А поза тим аранжери подорожі робили зразу договір на видання творів подорожуючого письменника і відразу осліплювали його небувалим рівнем гонорару. Хіба це не наочні позначки добробуту й культурного розцвіту? Егеж!

І не стримували обивательські вражінники свого захоплення. Бернард Шоу у своїх статтях розпливався з захоплення від радянського... комфорту. Еріо, що був у Рад. Союзі в час великого голоду, ствердив, що бачив „цвітучу Україну“. Велз теж виливав своє зворушення у відповідних публікаціях. Європу просто засипувано книгами й публікаціями про щастя, добробут, розцвіт культури в Рад. Союзі. Цілий

Від Редакції. Щоби бодай побіжно обговорити давно неторкані у нас, а такі важні справи літератури, посв'ячумо це подвійне число виключно майже цим справам.

гурт різних знатних людей в різних країнах Європи співав згідним хором про СРСР наче про обітовану землю.

Але від якогось часу почулися дисонанси в цьому хорі. Появилися публікації, які замість безкритичного захоплення тим, що є до показу, давали критичні думки проте, що вдалося побачити неофіційно поза тим, що показувано. Причинились до того передусім речі тих, що сталинізм переслідував за „ухили“. Статті Льва Троцького, статті революціонерів — реемігрантів як Андрес Нін, Ціліга, Віктор Серж, Гільбо і інших, примусили й декого з безкритичних прихильників Рад. Союзу пошукати правдивого обличчя сталінізму. Багато шуму нарobili книжки про СРСР, що їх написали письменники Селін, Доржелес, Фонтенуа, Сітрін і публіцисти Івон, Клебер, Легай і другі. Та найбільше відгуків за і проти викликали книги, які написали члени великої прогульки до СРСР на чолі з Андре Жідом і Ербаром. Жіда запрошено з великим гуком і шумом, сподіючись від нього якнайкращих споминів про обіди, прийяття і т. п. Одначе Жід не давав себе зловити на вудочку обідів. Критичним оком приглядаючись до всіх можливих до бачення ділянок радянського життя, Жід пізнав ближче цілий механізм сталінської влади, всі блискучі подвиги бюрократії, за якими скривається стільки болючої й жорстокої дійсности. Вразлива психіка письменника вбирала в себе всі такі явища, що гостро йшли в розріз із вимогами соціалістичної думки й соціалістичної моралі. Жід не міг байдуже поставитись до цього, на що надивився з болем серця. Як справжній суспільний письменник він zareагував на те, що бачив, своїм містецьким словом. Дві книги Жіда: „Поворот з Рад. Союзу“ і „Поправки до мого повороту з Рад. Союзу“ це цілий акт обвинувачення проти сталінської системи влади, як повного заперечення засад соціалізму.

Рятувати сильно захитаний авторитет Сталіна і його бюрократії піднявся німецький письменник Ліон Фойхтвангер у книзі „Москва 1937“. Він намагався якнайкраще виповнити Сталінове замовлення, але це йому не вдалося. Зіставлення Жідових аргументів з нібито протиаргументами Фойхтвангера показує неможливість найти хочби найменшу точку опори для виправдання сталінізму.

З українського літературного „Піємонту“.

Не можна сказати, щоб зах. українські читачі не любили літератури, а зах. українські письменники її не продукували. Якщо орієнтуватись на книгарські вітрини, от хочби на вікно, що його відводить Книгарня Наук. Товариства ім. Шевченка для нових видань, то відноситься вражіння, що від Франкових часів мало що змінилося в галицькому культурному житті. Найбільш пожадана й „ходка“ книга, це календарі, і як щороку, так і цієї осені запруджено ними цілий книгар

ський ринок. Інтерес потрійний: і видавці зароблять і письменники за-
 продукуються своїми творами і читачі дістануть „духову страву“.

Але орієнтуватися на вистави — годі. Галицький „Піємонт“ на-
 стільки вже високо розвинув свою культуру, що не маючи добрих лі-
 тературних ні тимбільше наукових журналів, видав проте люксовий
 бібліографічний місячник **„Українська Книга“**. Там таки найкраще
 видно, що все таки щось виходить. Є тут усе, що кому треба, тільки
 треба добре пошукати, щоб не загубитись у повені різних „дешевих
 книжок“ і „рекордових“ бібліотек, які між іншим видають і „красне
 письменство“, вроді знаменитих драматичних „творів“ Моетича. Ама-
 торів поезії зацікавлять може такі речі, як **„Слово“** — збірка віршів
 на кооперативні свята, або **„Перед тронем Правди і Краси“** — збір-
 ка видатніших християнських „поезій“, чи може **„Минуле України
 віршом“** якогось Переяславця. Щож, — біда з галицькою поетичною
 творчістю, бо коли не рахувати поеми Юрія Клена **„Прокляті роки“**,
 якої автор, утікач із Рад. України, належить радше до київського се-
 редовища, — то властиво в цьому році немає до відмічення жадної
 книжечки поезій.

На прозаїків наш „Піємонт“ ласкавіший. У книгарських вітринах
 красуються високоякісні своєю християнською ідеологією збірки опо-
 відань о. Василя Попадюка **„Розмова з духом“** і Василя Маковського
„Чорна коршма“, мабуть чоловічі речі на цьогорічну нагороду Укр.
 Католицького Союзу. На високому рівні сензаційности і патріотизму
 стоять оповідання Федора Дудка **„Дівчата очайдушних днів“** і по-
 вість Івана Зубенка **„Квітка на багні“**, обидві речі — зразки укра-
 їнської бульварної літератури для нашої висококультурної „еліти“. Для
 „поспільства“ є призначена повість І. Садового **„Танок смерти“**,
 патріотична повість О. Бабія **„Останні“** і таксамо вибаглива збірка
 оповідань Волод. Бірчака **„Золота скрипка“**. Кого цікавлять „пекучі
 питання нашої сучасности“, хай читає нову повість Уласа Самчука
„Кулак“, а з захоплення напевно дістане памороків. Твори двох дебю-
 тантів: повість Р. Савчака **„На розпутті“** і новелі М. Романишина
„В гранатових горах“ стоять подекуди навіть вище від творів тих
 маститих письменників. Можна ще згадати тут третю дебютантку,
 Софію Парфанович, що її збірка новель **„Ціна життя“** носить на собі
 налет творів польських письменників: Хороманського і Кшивіцької.
 Бідно в балетристиці українського Піємонту. Подекуди рядують її ко-
 лишні радянофіли: Юрій Косач збірками новель: **„Клубок Аріяни“**
 і **„Тринадцята чета“** таї Ростислав Єндик збіркою **„Регіт Аріяни-
 ка“**, обидва впорскнувши у свою творчість добру дозу націоналістичної
„гормосперміни“. (Окреслення позичене у теж бувшого радянофіла,
 Святослава Гординського).

Може бути, що в письменницьких лябораторіях викінчуються ша-
 леними темпами твори ще й інших геніяльних письменників, щоби всти-

гнути стати у грудні до конкурсу й нагороди. Але покищо — пусто і бідно на письменницькому ринку. „Загрозлива недуга“ опанувала Півмонт, як висловився п. Е. Ю. П. — „Треба рятуватись“ — кричать різні критики. І рятуються. Видають Котляревського, Квітку, Вовчка (клясиків бодай школярі куплять), видають старі повісті покійних Будиновського і Чайковського — (фабула й акція „пане добродію“), видають збірку давніх творів „Чорна Індія Молодої Музи“ — егеж „молода“ вона і „Муза“) разом із орденоносцями Яцковим і Твердохлібом, видають врешті вибрані і підправлені твори розстріляних українських рад. письменників, бажаючи робити на них капітал для своєї консолідаційно-нормалізаційної політики.

Оце й красуються на книгарській виставі „Вибрані твори“ Миколи Хвильового, а посередині його портрет, бездарно зроблений Св. Гординським. Вартоб порівнати це видання з оригінальним радянським виданням, бо можна сподіватись, що їх „зредаговано“ так, як колись Донцов „зредагував“ (з пропусками і змінами) роман Хвильового „Вальдшнепи“.

„Півмонт“ береться рятувати свою літературу, а вона чомусь не виявляє охоти до того рятунку. Твори, що появляються, потребують спеціальних аматорів. Немає ні одного автора на міру Франка, що дає би речі однаково цікаві для цілого суспільства. Твори сучасних галицьких письменників — кастові, для ширших читацьких мас нецікаві, нудні й чужі. Зрештою їх і обмаль і рівень їх невисокий, так що деякі критики вже не кермуються мистецьким боком твору, а беруть під увагу — подумайте — „широкий загал, який потребує передовсім виховно-повчальної патріотичної книжки“ („Діло“, ч. 246). Пан М. Рудницький перейшов мабуть велику еволюцію, коли тепер таке пише. Очевидно — „ширший загал“ — тут для красного слова, бо широкий загал волів прочитати добрий мистецький твір без „патріотичного“ повчання і виховування.

На літературному фронті Рад. Союзу.

І.

Різними зігзагами йшла сталінська „генеральна лінія“ в культурному житті Радянського Союзу аж опинилася на етапі „вождизму“ і „радянського патріотизму“. Кожний новий закрут генлії проважало „радісне одушевлення“ сталінських царедворців і орденоносців, а серед них першу скрипку грали письменники, журналісти й учені, „еліта“ і „знать“ сталінського режиму. „Геній людства“ завів у Радянському Союзі „безкласове суспільство“, і зник відтоді пролетаріят, а став просто „радянський народ“. Непотрібні стали і старі більшовики і комсомол, а навіть і на партійних комуністах волів не спиратися „геніяльний вождь“, а більшою ласкою оточив безпартійних спеців. Повстали нові

чини, ранги, відзначення. Замість колгоспів заведено артілі з наділами землі на досмертну власність. „Геніяльний вождь“ „реформував“ Союз і окурений кадильними похвалами слухав співу своїх царедворців про „вільне, щасливе життя“. Письменники співали „одушевлено“:

Если би не было солнца,
не былоби деревьев;
если бы не было воды,
люды бы не жили.
Если бы не было Сталина,
люди не были бы счастливы.....

Царедворці співали, може не всі надто ревно, може дехто не надто одушевлено, не надто переконано. Бо у „щасливому, вільному житті“ й далі по старому цвіли непорядки, „прориви“, „недовиконання планів“, а ліквідаторська і „людовофронтівська“ політика закордоном стала брати в лоб. І почалися арештування й процеси, почалися чистки і ліквідації. Один по одному, а то й цілими групами проходили різні старі більшовики метаморфозу зі „заслужених“ орденосців і „знатних людей Республіки“ у „шпигинів“, „ворогів народу“, „троцьківських псів“ тощо Довгою чергою покидали вони державні посади й ішли на заслання або під стінку. І все це відбувалось під дикий рев і плескіт долонь тих, що лишилися при ласці, щоб оспівувати „любимого“, „наймудрішого“, „геніяльного“. І вони оспівували. Під криваві присуди монстр-процесів, під грімкі слова сталінських трибуналів вони співали про Сталіна — „ясне сонечко радянської країни“ і своїх дітей учили вже змалку таких нових пісень:

Спасибіг великому Сталіну
за наше життя веснянне,
за нашу отчизну ославлену,
за наше дитинство ясне.....

Але хвиля сталінського терору не спинилася на політичних діячах. Прийшла черга й на літераторів.

Коли Сталін зліквідував шефа ІПУ Ягоду, то — згідно з геніяльним законом про збірну відповідальність цілої родини за одного члена — попав у неласку теж швагер Ягоди Л. Авербах, член проводу „Всесоюзної Асоціації Радянських Письменників“. А що крім Авербаха членами проводу були ще Кіршон і Афіноґенов, то й вони теж зазнали долі Авербаха. А далі пішло ще легше. Стали „викривати“ серед письменників „протидержавні“ групи, троцьківські і бухарінські. Отже за „троцьківську агентуру“ в літературі визнано групу письменників; Авербаха, Макарева, Мазніна, Ясенського, Кіршона, Афіноґенова й інших, мовляв, вони виконували диверсійні акти в ділянці культурного будівництва. Егеж, мусів хтось відповідати за те, що не виконано „п'ятирічки в поезії“, що не створено „магнетобудів літератури“, що такі перехвалкою лишилися заяви „догнать і перегнать Шекспіра й Толс-

того". І от товариші пера, ті що досі „перевиконували“ всі директиви і вказівки Авербаха, Кіршона, Афіноґенова, виступають у ролі гнівних обвинувателів і зводять порахунки з обвинуваченими. Безименський пише цілий вірш проти Кіршона й Афіноґенова, а через місяць і Безименського виключають з партії і ліквідують. Пішов на заслання поет Мандельштам і не врятувала його „Балада про Сталіна“. Борис Пастернак, визначний поет, уникнув арештування виступивши гостро проти книжки Жіда про СРСР. На заслання пішов критик Воронський, а другий критик Полонський таки помер на засланні.

За „шкідницькі й терористичні акти“ вважають і колишні атаки проти Горького за його міщанство й великодержавний шовінізм, а також само виступи проти Маяковського за дрібнобуржуазну суть його футуризму.

Жертвою чистки впали ще такі російські письменники й критики: Селівановський, Сельвінський, Корін, Пільняк і інші.

Пільняк попав у неласку й арештований за те, що прийшов із поміччю жінці арештованого й засудженого Радека. Жінка відповідає теж за чоловіка і теж мусить бути покарана, хіба що... напише відкритого листа, так як жінка розстріляного Якіра, що публично нап'ятувала свого вбитого чоловіка як „зрадника радянської батьківщини“.

Погані настали часи для радянських письменників. Стільки різних закрутів переходила сталінська генлінія й не знати, як до них застосовуватися, щоб не стати „шкідником“ і „ворогом батьківщини“. Зрештою і пристосовання не завжди помагає.

Останній курс — це „любов до батьківщини“, „радянський патріотизм“. У зв'язку з тим відкинуто марксівське розуміння історії окреслюючи його як „вульгарну соціологію“. Сталінська „наука“ шукає традицій для свого патріотизму у передреволюційній російській історії. Отже реабілітується постать царя Петра Великого як „видатного державного мужа“, творця „могутности російської держави“, вихвалюється різних царських генералів, що боролися з німцями, турками й іншими ворогами Росії за велику російську батьківщину. Перевидають тепер твори буржуазних царедворців, Графа Олексія і Графа Льва Толстих, бо в їхніх творах оспівана російська батьківщина і любов до неї. Ці твори мають бути зразком для сучасних письменників.

Отак помалу замість революційної літератури витворюється в Радянському Союзі своєрідна патріотична література, що має вихвалювати великий російський народ а для союзних республік пропагувати „братерський зв'язок із російським народом“. Очевидно, обов'язувати це має теж і літератури союзних республік, у першу чергу — літературу України.

II.

На Радянській Україні особливо гостро відбилися всі нові закрути й зигзаги генеральної сталінської лінії. Відколи боротьбу на два фронти

ти: з великодержавним націоналізмом, і з місцевим націоналізмом — замінено просто тільки боротьбою з націоналізмом місцевим, відтоді розгулялися сталінські опричники надобре. Після знищення Скрипника і „скрипниківщини“ при допомозі своїх-же таки „радстараться“ сталінських підлиз, як Затонський, Любченко, Кулик, Хвиля й інші, пішов наступ не тільки проти таких комуністів-українців, що обстоювали давні ленінські позиції в національному питанні, але й проти всіх, хто тільки видавався підозрілий у своєму відношенні до нових сталінських порядків. Пішов Юрко Коцюбинський, Постишев, пішов Любченко, Шелехес, Балицький, Якір, Примаков, Попов, Хатаєвич, Кімрог — самі заслужені і сліпо віддані сталінці, безкритично послушні виконавці всіх нових потягнень Сталіна — тепер „вороги народу“. Пішли арештування по провінціональних установах, і всюди находилися „вороги народу“, „диверсанти“, шпигуни“.

Очевидно широкою хвилею покотилися арештування серед укр. радянських письменників. Від часу розстрілів Крушельницьких, Косинки, Фальківського, Влизька почалася нагінка на різних письменників комуністів, що їх твори тією чи іншою сторінкою не підходили під теперішній смак сталінських „критиків“. Підпали її твори Яновського, Епіка, Остапа Вишні й багатьох інших, а їх автори мусіли закоштувати гіркого хліба заслання. При ласках і державному жолобі залишились самі „найвитриманіші“, найбільше заслужені для сталінського режиму письменники, як: Кулик, Микитенко, Первомайський, Хвиля, Щупак, і такі письменники, що „страха ради“ і для шматка хліба віддали свою творчість на оспівування „любимого вождя“—Тичина, Рильський, Сосюра, Бажан і др. Але час не стоїть на місці, для сталінців мусить бути далі „обстановка для роботи“. І самі провідники генлінії в літературі показали „замаскованими ворогами“. Як таких зліквідовано: Хвилю, Кулика, Коряка, Первомайського, Микитенка, Щупака, Коваленка, і можна сподіватися, що на них черга не скінчиться. Ті, що лишилися, мусять відповідно зареагувати на „гріхи“ своїх колишніх товаришів пера і писати відповідні твори, щоб їх зганьбити. Так напр. поет Рильський співає так:

В сто сот очей дивись народе,
в сто сот разів помнож свій гнів,
щоб зруйнувати всі підходи
заклятих підлих ворогів!

А поет Тичина, що на вбивство Кірова кликав:

За кожного сталінця
всіх поб'єм їх до кінця,—

Тепер пише „частушки“ в роді таких:

Чуєм слово Сталіна
в спільній сім'ї жити,
Леніна, Сталіна
будем боронити.

Егеж, „спільна сім'я“ зводиться не тільки до зближення „братніх мов“ шляхом русифікації укр. термінології, правопису, складні, не тільки до звеличування російських царів і генералів, як оборонців великої російської батьківщини“, не тільки до перекладання творів всіх тільки російських (давніх і сучасних) письменників на укр. мову. В усіх ділянках культурного життя йде повна русифікація, прикривана покривкою „радянського патріотизму“ і „любви до великого російського народу“.

Нічого дивного, що в таких умовах укр. рад. письменники багато мусять прикладати зусиль, щоби вдержатись на верхні суспільного життя. І вже одно не вдасться. Осе недавно опубліковано в буржуазійній пресі видані в 1935 р. „Зведені списки літератури, що підлягає вилученню з продажу, бібліотек та учбових заведень“. Цілий довгий ряд письменників, що їх „всі колинебудь видані твори“ проскрибовано, дочекався повної ліквідації. Отже за „всі твори з усіх літ“ виключено таких письменників: І. Братковський (відомий ідеолог воленародівщини), О. Бадан, Т. Білаш, М. Баран, А. Березинський, А. Біленький, Г. Баглюк, В. Бобинський, І. Білик, М. Волобуєв, Остап Вишня, Г. Винокур, С. Вітик, В. Вандурський, Петро Гірняк, В. Гжицький, С. Гуцуляк, О. Дорошкевич, П. Демчук, П. Десняк, О. Досвітний, Г. Епик, Д. Загул, М. Ірчан, М. Івченко, В. Коряк, С. Пилипенко, М. Панченко, Равіч-Черкаський, А. Річицький, О. Слісаренко, М. Свідзінський, Т. Степовий, М. Скрипник, Л. Чернов-Малошийченко, А. Шамрай, Г. Штангей, В. Юринець, О. Яната, М. Яворський, А. Крушельницький, І. Крушельницький, Г. Косинка, Д. Фальківський, О. Влизько, Е. Плужник, В. Підмогильний, В. Поліщук, І. Шкурупій, В. Мисик, Д. Гордієнко, А. Панів, К. Котко, І. Шевченко, Микола Куліш, Г. Майфет, П. Ванченко, І. Сіяк, Петро Козланюк, Степан Рудницький і багато інших, що їх усіх годі тут вичислити. Ще більше місця зайнявби список тих письменників, що з їхньої письменницької продукції ліквідовано тільки деякі твори. Находимо тут навіть поезії Елдана-Блакитного, основоположника укр. рад. літератури, „Основи марксизму“ Плеханова, підручники діалектичного матеріалізму Левика, Степового і Юринця, „Про національне питання“ — підручник Борева, „Курс політекономії“ Каплана, Гуревича й Чишкевича, цілу низку літературних і наукових творів, всі річники літер. і наук. журналів, популярних брошур, навіть брошуру якогось Ценіковського про „шість вказівок товариша Сталіна“, що відко показала „ворожою вилазкою“. Між проскрибованим авторами знаходяться всі письменники-галичани, що проживали в Радянщині й мали там келись свою літ. організацію „Західня Україна“. Тепер усі вони — на заслання. Останні відомості з Рад. України приносять нові прізвиська поетів і письменників, проти яких виточено закиди націоналізму. Закиди поставлено: Бажанові, Рильському, Яновському, Смоличеві, Панчеві. Пішли в неласку: Ле, Копиленко, Кириленко, Усенко, ... Насувається пи-

тання: хто властиво лишився з письменників і на як довго? Здається, що кожний радянський письменник тепер у тривозі жде своєї черги.

Є це повна ліквідація революційної літератури в Україні. Відіб'ється вона на довгі роки на розвитку укр. культури і створить велику пробоїну, яку опісля нелегко дасться виповнити.

Аналогічний розгром письменників у Рад. Білорусі (Міхась Чарот, Зарецькі, Якуб Колас і б. інших) доповнює образ нових умовин, серед яких доводиться працювати ученим і літераторам у країні сталінської диктатури. Зворот літературної творчості з марксістських позицій на становище якогось патріотично-вождівського реформізму котить цю літературу разом із цілим культурним і суспільним життям Радянщини на рейки своєрідного російського бонапартизму а в результаті до загибелі.

„Сепаратизм“ у мові і русотяпство на ділі.

Від ряду літ радянські газети в українській і російській мові переповнені гнівними полеміками й вигуками проти українських „сепаратистів“ з КП/б/У і КПЗУ, які, мовляв, намагаються розбити братній союз російського й українського пролетаріату, відірвати Радянську Україну від С. С. Р. Р. та зробити її пляцдаром німецького імперіялізму. Окреме, а навіть головне місце займають у цих обвинуваченнях питання мови, правопису й культури. „Сепаратисти“ прямують буцімто до того, щоб „зірвати тісний звязок“ між обома близькими культурами і „віддалити й відокремити“ (!) українську мову від російської. Як писала „Правда“, „Вісті“ ітд., то в цьому якраз полягав стратегічний плян Максимовича, Хвильового, Шумського пізніше Скрипника, Коцюбинського, а вкінці й Любченка, не кажучи вже про сотні рядових українських комуністів. Ні одного з тих „ворогів народу“ не поставлено перед суд, ніодному не доказано ані тіни якоїсь „заговірницької“ акції; затеж газети й товсті наукові журнали Радянщини повні доносів на літератів, редакторів, учених, що — який жах! — замість слова „ребята“ радили говорити й писати „діти“, а на місце інтернаціональних термінів „анархія“, „полюс“, „екватор“, „парикмахер“, „фотометр“ — заводили „нові“ слова: „безладдя“, „бігун“, „рівник“, „голяр“, „світломір“ ітп. Це і по суті головний доказовий матеріал проти „сепаратистів“, бо на інший сталінських переродженців не стати. В результаті люди вандрують за „парикмахера“ чи „екватора“ на Соловки та інші „не столь отдаленные места“, а то й ідуть під кулі. А ми тут, безсилі свідки цього відьомського Великодня тільки знизуємо плечима і боєм боліємо — і за осміювану нашу мову, і ще більше за велику справу збезчещену так безкарно новітніми держимордами...

Звичайно, ми не націоналісти. Ми розуміємо й підкреслюємо завжди, що національні постуляти мусять підпорядковуватись загальним інте-

ресам пролетаріату. Це в межа, що ділить справжніх марксистів від усякої масти „соціал-націоналів“. З другого боку, кожна справа, а навіть справа граматики і правопису, моглаби статись у конкретних радянських умовах знаряддям класової боротьби і зброєю в руках чужих соціалізованих сил. Але це можливе тільки тоді, коли сама панівна партія збочує зо шляху пролетарського інтернаціоналізму та підпадає під впливи шовінізму а русотяпщини. При повній волі розвитку національної мови й культури, при відсутності всякого національного гніту, якінебудь мовні чи правописні проблеми не відігравалиб ніякої ролі. В цьому полягала власне суть „українізації“, не зважаючи на її численні недостачі, що вона створювала підстави для справжньої розв'язки національного питання в дусі соціалістичної демократії й інтернаціоналізму. І саме в відході від такої правильної політики і в повороті до великодержавного русотяпства лежить суть нової „Сталінської епохи“.

Але перейдім до фактів. Останніми часами, у зв'язку з кампанією проти Любченка сконфісковано новий, другий вже з ряду, академічний словник української мови. Мотиви ті самі, що й перше: знову груба лайка на „націоналістів“, що викидають русизми (ребята) з української мови і вигадують нові слова, на місце добрих, загально зрозумілих, інтернаціональних термінів.

А тепер уявімо собі, читачу, що все те діється в Німеччині, або в Чехії. Чеське простолюддя ще й сьогодні замість слів „тато, мама“ уживає перекручених із німецького „фотр“ (Vater), „мутр“ (Mutter). Німці замість телефон говорять загально „Fernsprecher“ (далекомов) і т. д. Що ж сказав би чеський пролетар, коли б йому якийсь німецький комуніст сталінського толку намагався заборонити вживання слів „тато, мама“, тому що робітники в Празі користуються ще часто перекрученими словами „фотр і мутр“ і тому, щоб не „відокремлювати“ чеської мови від німецької? Без сумніву, чеський пролетар плюнув би такому „інтернаціоналістові“ в обличчя, або й відіслав його до дому божевільних. Те саме зробив би й німецький робітник, коли б йому хтонебудь заборонював говорити „Fernsprecher“ замість „телефон“ ітд. Але в Радянській Україні таке знущання над українською мовою діється щоденно і служить ще приводом, щоб авторів таких словників загнати на Соловки. Що ж це таке і яка тут кляса говорить? Чий голос чуєте зо шпальт „Правди“ і „Ізвестій“?

Нікуди правди дійти, голос давно знайомий, хоча й призабутий. Так говорила перед війною російська чорна сотня, так говорить ще й тепер біла еміграція, так повторюють за ними рештки галицького москвофільства. „Wir kennen die Weis, wir kennen den Text, wir kennen auch die Verfasser“ (ми знаємо цю пісню, знаємо її слова, знаємо й тих, що їх зложили) — це русотяпство у всій його гидоті.

„Все сотрудники Товариства им. Шевченка“ — писав перед війною, в 1900 р. чорносотенний, „істинно-русскій“, професор Фльорин-

ський — „сходяться лиш в одному: в своїй боязні користуватися термінами і вираженнями обще-руського язика; все они в більшій или меншій степені заповняють свою реч чужими; преимущественно польськими или, реже, немецкими вираженнями и новими кованими словами... Руководясь главнейше украинофильской тенденцией, и как бы силясь доказать теорию о самостоятельности малорусского народа, они стараются отдалит язык (українсько - руській) литературы от языка обще-руського... Отсюда новосоздаваемый язык отличается крайней искусственностью и малопонятностью... В самом деле, какая непроходимая пропасть между языком Шевченка й новосоздаваемим (українсько-руським) языком галицких ученых!...“ (Проф. М. Фльоринскій: Малорусскій язык и (українсько-руській) литературний сеператизм“, С. Петербург, 1900, ст. 116, 117, 122).

А тепер загляньмо до „Більшовика України“, „Ізвєстій“ та „Правди“. „Робота цих щкідницьких контрреволюційних елементів“, пише про комуністів - галичан „Більшовик України“ (№. 9—10 в 1933 р.) „позначилась зокрема й на мовному фронті в намаганні відірвати розвиток української мови від тієї мови, що нею говорять широкі маси українських робітників і селян, усуваючи з неї інтернаціональні терміни, насаджуючи штучні, чужі розумінню широких мас нові слова...“ А якийсь Старчаков пише в „Ізвєстіях“ п. з. „Фашизм і Шевченко“: „Колись Некрасов писав про всенародність творчости Шевченка та його доступність для зрозуміння не лише українського, але й російського читача. А тексти поета, оброблені українськими націоналістами є фальсифікатами фашистівської агентури... Мовні елементи, що сприяли зближенню українського та російського читача, пильно викидалось із тексту, текст збагачувалось щедро на рахунок галицької мови“ (Известия, 1 січня 1934). А на кінець ще цитата з „Правди“ вже з жовтня 1937. „Українські націоналісти“, пише „Правда“, „намагаються відірвати українську культуру від братньої російської культури. Вони м. і. викидають русизми з української мови, що зокрема підтримував ворог народу, Любченко (!). Цим способом українські націоналісти зривають тихий звязок між обома культурами, усвячений століттями боротьби з ворогами та закріплений і відновлений соціалістичною революцією“.

Як бачимо, аналогія між Старчаковими й Фльоринськими повна. Все тут є: і штучність, „малопонятность“ укр. мови і „галицький язик“ і протиставлювання йому Шевченка — як за старих добрих часів. Але рекорд побивав таки „Правда“, пригадуючи українським робітникам „століття“ спільної боротьби (з поляками? шведами?) під покровом царату. Н-да...

Ето било под Полтавой
И не будет никогда,
Там боролись ми со Шведом
За великого Петра...

Все по старому. Але — діється це в Радянському Союзі, на двадцятьпершому році його існування, і під покришкою „інтернаціоналізму“. Власне це показує найкраще усю глибину упадку та дегенерації сталінської диктатури. Безпринципна, як завжди, бюрократія, лявірує між клясами і намагається рятувати своє панування постійними уступками на користь ворожих сил і роздмухуванням великодержавного патріотизму. На ділі — вона ще під прапором Жовтня промощує дорогу до реституції старого ладу і грає на руку найчорнішій реакції. Але „не може бути вільним народ, що гнобить інші народи“. Топчучи ногами це гасло і зневажаючи всі традиції робітничої демократії в національній справі, сталінізм не тільки підготовляє перемогу „Валуєвщини“, але й запропащує взагалі справу соціалізму в Рад. Союзі. Тут лежить секрет і справжній змісл нікчемної нагинки на „сепаратистів“.

По літературних журналах.

Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й гром. життя. Листопад, 1937.

Два вірші Маланюка, що в них автор переспівує сам себе, — ось і вся література „Вістника“, не рахуючи перекладу „Святої Івонни“ Шова. Прозаїків „Вістник“ не має взагалі. Позатим — стаття Колесси про вплив народних пісень на поезії Івана Франка, стаття Донцова проти націоналістичного „попутництва“ і другі статті з „волютаристичною“ настановою, одні подібні на другі, одностайні, однотонні „безухильні“ статті. Замітне, що ряди Донцовських співробітників не зростають. Сам Донцов уже виписався, а нового нарибку не зу'мів придбати, бо знатури не любить наростаючих конкурентів (Липа, Іванейко, Онацький ітд.), а ідеологію українського фашизму вважає виключно своїм монополем.

Напередодні. Літературно-мистецький і науковий часопис. ч. 1. 2 за 1937.

Ніби орган „молодих“, а на ділі „консолідаційний“ журнал націоналістичного фронту. Співпрацюють усі сотрудники „Вістника“, всі співробітники „Самостійної Думки“, „Обріїв“, а прискакують різні попутники всупереч вказівкам автора статті „Авіровове насіння“ (Д. Донцова). Вірші, віршики, нариси, статті і — як початок антології „Ідуть“ Вибір із літератури СУЗ“ — передрук Валеріяна Підмогильного „Повстанці“.

Редагує „Напередодні“ побитий недавно фронтовиками спід стягу Палієва, Богдан Кравців. Назагал літературна фашистівська „еліта“ дуже бовво настроєна. Щодня хтось когось б'є тому не диво, що їхня творчість так блідо виглядає, бо вся енергія входить у п'ястуки. (Коли

ми вже при бійках, то варто зареєструвати ці патріотичні подвиги нашої „еліти“ тільки з останнього місяця: 105%-ві били Палієва, Паліїв-бів Едварда Козака, Кедрин грозить, що буде теж бити Козака. Співак Дуда бив Антона Рудницького, Артист Блавацький бив Михайла Рудницького. Шкрумелякова била (за свого чоловіка) І. Тиктора. І накінець счепилися самі головні вожді, Кравців і Паліїв і взаємно вибили один одного. За ким черга — невідомо).

Сніп. Вістник життя і слова. Місячний додаток до Гром. Голосу. ч. 1.—11.

У вступній статті заявляє редакція, що Сніп бажав стати „Вістником життя українського народу“. „Життя працюючого люду“ для „Снопа“, це роковини Крут, листопадові роковини і всякі історичні ювілеї Куліша, Марка Вовчка, тощо. Зв'язок з „дійсним життям і життєвими ідеалами українського працюючого народу“ це розкопки княжої церкви в Крилосі, як докази „нашої історичної величі“, це давні статі Михайла Грушевського на теми 1905 і 1918 р., це стаття про Юрія Дарагана, чоловічого поета українського націоналізму ітд.

„Сніп“ цілий потонулий в історію, пороздираний на ювілейні спомини, а до того ціле його ідеологічне спрямування, це боротьба з комунізмом, як світоглядом, а не з його сталінським вивертом.

Взагалі „Сніп“ і ціла радикальна преса під покришкою поборювання „більшовизму“ поборює марксизм, а не рухає сталінізму, трактуючи його так, ніби він уже існував на початку Жовтня. І це не диво, бо радикальна партія завдячує своє існування саме сталінізмові. Якби не сталінізм, який розбив робітничий рух, радикальна партія зникла б давно з овиду політичного життя.

Слід зазначити, що радикали в своїх публікаціях хваляться тим, що вони одинокі взесь час боролися з комунізмом і ралянофільством і що вони тільки справжні націоналісти, а всі інші, то фальш-націоналісти. Тепер, коли сталінізм винищив багато українських комуністів, то Гром. Голос пише (ч. 43), що „совітська Москва гнобить нині велику частину української нації, винищуючи фізично й морально найліпших її синів“ (підкреслення наше). Ті з ким увесь час боровся пан Стахів і комп. тепер стали „найліпшими синами української нації“. Нема то, як радикальна „ідеологія“!

Літературу в „Снопі“ репрезентують вірші, що нічим не зв'язані з „життєвими ідеалами українського працюючого народу“: могли б добре бути вміщені в націоналістичному журналі. До того рівень їх жахливий. Белетристику заступають воєнні спомини П. Покутського і блякливі нариси Білозерського. Рецензії хвалять свої видання, а навіть фашистівську повість Бабія, натомість бють оповідання В. Бірчака, але не з мистецького боку, але за те, що в оповіданні „На розстанні“ Бірчак показав конфлікт між сотником і-мужвою.

І змістом, і формою і навіть своєю назвою (колись так називався літературний збірник, виданий Корсуном у 1841. р.) нагадує „Сніп“ якийсь архіварний літопис, далекий і від життя і від слова українського працюючого народу.

Селянська Літературна Сторінка, місячний додаток до „Селянських Вістей“. Коломия, вересень ч. 1, жовтень ч. 2, 1937.

Має це бути завязок нової письменницької групи на зах. укр. землях, але з обох додатків видно, що літературні сили, зібрані там дуже слабкі і тільки охота бути друкованим, могла їх зібрати при цій газеті. Може бути, що з тих людей могли б розвинутись, при добрій праці над ними, сякі такі письменники, але при „Селянських Вістях“ вони тільки можуть змарнуватись до решти і геть зійти на манівці. Пишуть тут теж різні криптоніми, які мабуть керують цією групкою, бо їхні „вірші“, як напр. Р. — містять у собі цілі програмові твердження. Оцей „Р“ — кличе, просить, благає і молить український народ, щоб він обєднався. згідно з тезою „Селянських Вістей“: „За єдність українського народу“. Інші „поети“ співають про те, як „Говерля із Горганом зперезетється дратзельбаном“. Літературна сторінка виглядає жахливо і вбого, і шкода цих людей і їхньої віри у вартість своїх творів. Заповідають вони багато: і альманах, і видавництво, але не маючи критичного і розумного керівництва плодять літературні страшилища, або просто „стягають“ цілі вірші з Франка. Найгірше те, що „меценасом і опікуном“ їх став аж надто відомий отаман, який може їх довести „на вершини“, що їх може й самі не сподіваються.

Котрий стілець вигіднійший.

У „Новому Часі“ друкується фейлетонами „Записник фронтовика“ Евгена Яворівського п. н. „Сто днів у боях під Львовом“. Нічого не було б у тім дивного, колиб не те, що в „Сніпі“ літературному додатку до „Громадського Голосу“ ч. 11, знаходимо спогад п. н. „На позиціях коло монастиря Студитів“, підписаний П. Покутським, а який є просто розділом з цього „записника фронтовика“ (гл. „Новий Час“ ч. 253, 254, 256) Ідентичний текст і два різні підписи вказують, що для радикалів, які є членами II. Інтернаціоналу і виписують поруч гуррапатріотичних статей також статті про „фальшнаціоналістів“ цілком не стоїть на перешкоді така співпраця з „Новим Часом“. Пан Покутський сиріч Яворівський тим разом необережно відкрив радикальні карти.

Сталінське „будівництво“.

„Prag-Tagblatt“ з 6. жовтня 1937. приносить нотатку: „Рад. палац у Букарешті“. Недавно покладено тут угольний камінь під будову нової палати рад. посольства. Площа, що на ній будують, велика на 5 тисяч квадратних метрів. Палата мі-

ститиме в собі крім бюр комплетні мешкання для цілого персоналу посольства, починаючи від посла, а кінчаючи на возьних. Крім цього в палаті буде шкільна зала й окрема зала для театр. і фільмових представлень на 300 осіб, велика зала прийняти із статуями Леніна і Сталіна, бар, велика галя (входова), що в ній можна буде побачити герби всіх рад. республик, в палаті буде клубовий сальон і їдальня для 76 осіб. Фасада палати, високої на три поверхи, буде ціла з кавказького мармуру. Решти площі займатиме парк із тенісовими кортами і пливальнею.

* * *

А тепер лист одного з галичан із Сибіру, (з перед 2 тижнів):

„Дорогий товарищ! Пишу на русском языке, так как письмо переходит цензуре. Дело следующее:.... я бил арестован НКВД, осужден военным трибуналом...к расстрелу по ст. 58 (шпионаж и организация). Верховный суд отменил расстрел на 10 год заключения. Причина ареста: напряженное политическое положение и фальшивые показания 2 довольно близких знакомых....и тоже третьяго лица, судившегося со мной, мне очень мало знакомого, которого расстреляли. Я бил отослан на Сибир....а весной попал в лагеря і сейчас работаю на постройке в качестве слабого чернорабочего. Жизнь здесь довольно тяжела. Мы живьем и работаем под конвоем, есть дают довольно мало. Утром 1/2 п. каши овсяной перловой (80 гр. круп). На обед литр супу, кусок рыбы, 2—3 ложки каши греч. или пирожок і 1 кг хлеба—но это при выработке на 100%. При меньшей — довольно тяжело, для слабосилки прямо невозможно. Нормы (работы) довольно большие: 186 м² корчевка леса, 100 м² 100 м² снятие иха, ритие клюветов; хороший грунт 20 м³ возка тачками нормальный грунт до 50 м расстояния. 10.8 м³, на 100 м — 7.5 м³. Слабые, III категории получают 20% (їжі). Рабочий день 10 часов, выходной 7—10 день. Выработки норм администрация требует довольно точно, хотя идет на уступки тоже большие.

Настроение лагерей упадочное. Люди большинство не надеются на свободу и медленно умирают, раскладываются, тратят людские качества. Многие надеются противно, скоро возвратится домой, просто осенью. Возможно, это новички....“

Треба додати, що цей галичанин, це не якась „прімазавшаяся к движению сволоч“, чи „попутчик“, а один з найстарших партійців, який втративши на підпольній роботі здоровля був перед кількома літами запрошений КПБУ на лікування.

Від Адміністрації.

З цим числом розсилаємо розрахункові перекази і заявляємо, що не вишлемо наступного числа тим адресатам, які до січня 1938 р. не пришлють щонайменше чвертьрічної передплати (50 гр.)

З особним проханням звертаємося до Прихильників нашого журналу. В нашій розпорядимості дуже невелика кількість адрес. Просимо подавати нам адреси своїх знайомих, які моглиб передплачувати наш часопис. Крім того хто пришле вісім адрес з піврічною щонайменше передплатою (разом 8 зл.), той рахується нашим передплатником до кінця 1938. року.

Приймаємо кольпортерів. Охочі мусять прислати нам належитість за примірники згори як кавцію. Давмо 25% рабату.

Хроніка Нафт. Басейну.

Зимовий освітній плян „Робітничих Громад“. Укр. Робітничі Громади Нафт. Басейну приступили до виконання свого зимового освітнього пляну і вже започаткували серію відчитів, голосних читань, анкет і гугірок. Укр. робітництво Н. Басейну повинно масово взяти участь у цих освітніх імпрезах і подбати про те, щоби Роб. Громади подавали їм дійсну систематичну робітничу освіту.

На укр. фашистівському загумінку Нафт. Басейну притихло. Войовничий рветес, що то почався був там після Нагуевич, показався солом'яним вогнем Т. зв. студентська секція, що під командою „батька Богдана“ (Кравціва) вела прім, присмирніла і віддалася всеціло співпраці з Ундом над „нормалізацією“. Боева „сурма“ Кравцівського фашизму „Гомін Басейну“ упокоївся від ряду місяців сам ізза браку читачів і передплатників. Не помогли йому і ті націонал-соціалістичні акорди, в які він під кінець почав був ударяти.

„Рідна Школа“, чи організаційний комітет ФНЄ. Повіт. Союз Кр. „Р.Ш.“ в Дрогобичі, головою якого один з провінціональних лідерів ФНЄ намагається від якогось часу переіменити культурно-освітню рідно-шкільну організацію на політичну прибудівку ФНЄ. З тією метою проводи Кружків по селах віддає в руки тільки тих, що заявлять себе прихильниками ФНЄ. В людях, звичайно, не перебирає. В селі Сн. П. С. Кр. насильно перепер до проводу Кружком криміналістів і кліку б. кооп. „манка-

рів“, тому тільки, що ніхто більше не заявлявся за ФНЄ. Дальше. В селі Сн. в Кружку „Р. Ш.“ стала щось не „штукмувати“ каса. Касієр зі своїм швагром секретарем „виправляють“ касу в цей спосіб, що просто видають картки з касової книги і пишуть нові видумані позиції, так щоби все пасувало. Члени протестують до Головної Управи, П. С. забрав для форми книги і . . . не то що не потягає нікого до відповідальності, але й не переслухув нікого, бо промисловці від карток за ФНЄ...

Робітники й селяне Басейну мусять добре насторожитися на що то вони складають свій важко запрацьований гріш, на „Р. Ш.“ чи ФНЄ... і застановитися добре чи дати взагалі щонебудь такій „школі“ фашизму.

Як о. Круцько крутив батіг на „Роб. Громаду“ і як ним його самого цвягнули. „Отцеви“ Круцькови Добрівлян зганяв з повік сон факт, що в „його“ селі розвивається гарно „Робітничя Громада“. Почав домагатися її закриття. Ходив зі скаргами на неї до староства і сам брав на підмогу й унів'єрситетського посла Витвицького, просив переконавав, лаяв поліцію, що вона мовляв, „сліпа і глуха“, коли толерує „Роб. Громаду“. Того роду візити і благання о. Круцька мусіли добре надійти староству, коли воно аж мусіло нарешті віддати о. Круцька до суду за образи поліції.

На судовій розправі о. Круцько „зревність“ вифасував солідний присуд.

П Р И С И Л А Й Т Е Д О П И С И !

Передплата річно: в краю 2.00 зл., за границею 2.00 дол. ам.

Видає і за Редакцію відповідає: Івви Юрків.

Друкарня і виріб печаток Йосифа Мецгера в Самборі.